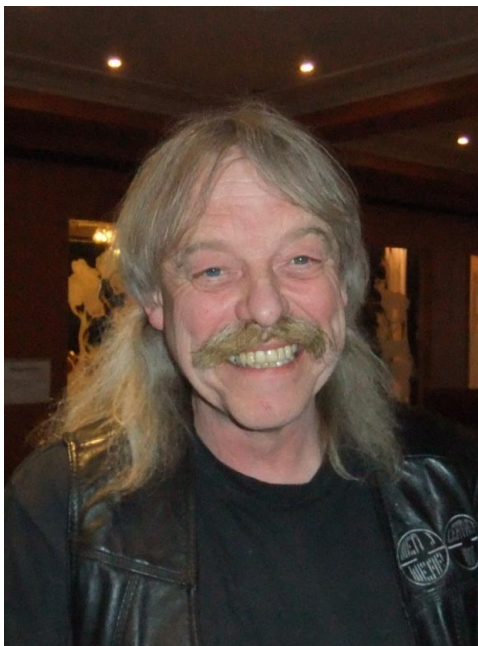

BBC 31: ETISKE RETNINGSLINJER FOR NAFO? NEI TAKK, OG LES HVORFOR!

Årets NAFO-seminar er unnagjort. Etter at jeg sluttet som redaktør i NTA på slutten av 2009, under nok så ”dramatiske omstendigheter”, fikk seminaret litt mindre betydning for meg. Noe av dugnadsånden forsvant. Seminaret i 2010 var på grensen til utrivelig. Men noen var hyggelige, og jeg følte meg tross alt mer velkommen enn en tysk turist i Norge like etter krigen. På årets seminar syntes jeg at stemningen var nesten som i gamle dager. Jeg følte meg blant annet godt mottatt av folk i og rundt styret, og alle tendenser til skuling var borte. Dette lover godt, synes jeg.

Et klart tegn på et bedre klima, var at jeg var invitert til å delta i en paneldebatt om etikk under tilleggsseminaret fra onsdag til torsdag, som jeg omtalte litt på slutten av forrige BBC. Seminaret begynte med at professor og filosof Sven Arntzen fra Høgskolen i Telemark gikk gjennom etisk teori. Dette var helt OK, men jeg ble litt betenkt over frammøtet, som kunne tyde på at temaet for seminaret ikke var noen ”höjdare” blant jevne NAFO-medlemmer. Mange er opptatt av det matnyttige, og dette svevde kanskje i litt høyere sfærer. Men det hadde nok kommet en del folk – problemet var at mange var andre steder enn i salen.

Tilleggsseminaret kan handle om hva det vil, men noen stiller alltid opp. Her har vi en skikkelig oldtimer, Bjørnar Aasen. Etter en omflakkende tilværelse har han slått seg til ro på Ahus, men til Storefjell må han alltid. Hvis noen mistenker at han er trønder, har de helt rett. Bjørnar holder stilen. Til venstre ser vi ham på årets seminar, til høyre er han på NAFO-seminaret i Haugesund i 1988.

Dagen etter, da det var paneldebatt, ble nemlig salen bortimot så velfylt som den pleier å være på tilleggsseminarene. Flere temaer var oppe, men den desiderte røde tråden var om NAFO skal utarbeide egne etiske retningslinjer. Jon Arne Farsethås, NAFOs leder, hadde meldt avbud på grunn av sykdom, slik at panelet hadde seks deltakere. Christoffer Eilifsen og Hanna Steinunn Steingrimsdottir, begge stipendiater ved Høgskolen i Oslo og Akershus, og

Silje Haugland, Universitetslektor ved Universitetet i Agder, var de første som hadde innlegg. Alle tok til orde for at NAFO skal ha egne etiske retningslinjer. Så var det den eldre gardes tur, først min, og deretter Gunnar Salthe, som altså er filosof ved Høgskolen i Østfold, og foreleseren fra dagen før, Sven Arntzen. Arntzen støttet ungdommen, mens Salthe og jeg var *imot* egne etiske retningslinjer. Jeg kan gjengi litt av mine begrunnelser for dette, som kan oppsummeres slik:

- Alle yrkesgrupper har sin egen yrkesetikk. Vernepleiere har sin, psykologer har sin og så videre. Ufaglærte har det ikke, men skal uansett arbeide under veiledning. Det er derfor irrelevant at det er et visst innslag av ufaglærte blant NAFOs medlemmer. Når alle som kan arbeide selvstendig, og som kan ha et visst ansvar, har etiske retningslinjer fra før, bidrar det til å gjøre egne etiske retningslinjer for NAFO overflødig. Etiske retningslinjer er for profesjoner, ikke for fagretninger. NAFOs moderorganisasjon, Association for Behavior Analysis International, eller ABAI, har ikke egne etiske retningslinjer, nettopp fordi medlemmene tilhører yrkesgrupper som har sine egne.
- Alle som driver med behandling eller opplæring, er regulert av lover som pasientrettighetsloven (inkludert kapittel 4A), helsepersonelloven, helse- og omsorgstjenesteloven (inkludert kapittel 9) opplæringslova og straffeloven, for å nevne de viktigste. Samlet sett står det *mye* om hvordan vi skal opptre. Særlig kapittel 9 er veldig aktuelt for NAFO, siden sikkert 70–80 % av medlemmene jobber med personer som har utviklingshemning. Kapitlet er også nokså detaljert, og skal følges opp med et rundskriv som forhåpentligvis er enda mer presist enn det gamle 4A-rundskrivet. Alt dette taler for den samme overflødigheten som jeg tok til orde for i forrige punkt.
- På samfunnsnivå er det en omfattende fagdiskusjon, selv om den har foregått lite i NTAs spalter. Atferdsanalyse har ofte blitt omtalt, gjerne negativt, og vi har ofte svart for oss. Ikke minst undertegnede har deltatt i utallige debatter som har hatt utgangspunkt i mer eller mindre presise beskrivelser av atferdsanalytisk praksis og egenart. Alle slike debatter har økt bevisstheten om hva vi driver med. Også på ”grasrota” diskuteres det hva som er riktig og galt, med økt etisk bevissthet som resultat. Selv om diskusjoner, samme hvor de finner sted, kan ha utgangspunkt i misforståelser, gale framstillinger og til og med vikarierende motiver, skal vi være glade for at de dukker opp. De gir oss anledning til å reflektere, og til å begrunne det vi gjør. Noen ganger har ”motparten” gode poenger som vi må ta alvorlig. Alt i alt er det ingen tvil om at dette bringer vårt fagfelt framover etisk sett.
- Media følger med. Særlig vår venn Dagbladet har vært berømt i så måte. Medias kritikk mot atferdsanalyse har til dels vært overdrevet, og kan ha ost av prektighet og manglende forståelse for alvorlige dilemmaer. Noen saker har utvilsomt skadet atferdsanalysens anseelse på usaklig grunnlag, men mye kritikk har i det minste hatt en *kjerne* av sannhet. Klare overtramp har også blitt avdekket. Etter hvert har oppslag om atferdsanalyse stadig oftere blitt positive. Dette skyldes i alle fall langt på vei at atferdsanalytisk praksis har endret seg, også på grunn av medias søkelys. Selv om media kan irritere, er de et etisk korrektiv som vi må sette pris på i et større perspektiv. Vi må være glade for at de bryr seg. Alt i alt svekker medias innsats behovet for egne etiske retningslinjer.
- Hver organisasjon og hver arbeidsplass har ansvar for at tilsatte opptre etisk. Dette gjelder alt fra å følge lover og regler, til generell framferd. Også dette er en grunn til å betrakte egne retningslinjer som unødvendige.
- Vi får tilbakemeldinger fra de vi tjener, både selve mottakeren og fra foreldre eller andre som representerer ham eller henne. Også personer som vi veileder i det daglige

arbeidet med klienten, kan synge ut hvis de er misfornøyde. Å spørre om dette taler for eller imot egne retningslinjer, vil etter min mening være nokså retorisk.

Alt i alt har ting gått rette veien, nettopp av de nevnte grunnene. Derfor siterte jeg til og med et visdomsord som visstnok skal stamme fra gestaltpsykiateren Fritz Perls: "Don't push the river, it flows by itself." Ikke bare er det unødvendig, det kan være direkte dumt. Da har jeg nevnt det viktigste fra selve debatten om retningslinjer. Hvis jeg skal legge til noe, må det være at jeg spurte hva retningslinjene eventuelt skulle inneholde. Skulle de være generelle, og dermed en samling selvfølgeligheter, som "Bruk mest mulig positiv forsterkning og minst mulig straff"? Eller skulle de være detaljerte, og nærme seg manualer for behandling og opplæring? Begge deler er temmelig meningsløst, og jeg er redd at et forsøk på å finne en middelvei ikke vil gå stort bedre.

En ung og en eldre utgave av Fritz Perls (1883–1970).

Men også andre spørsmål var oppe. Jeg sa en del om atferdsanalysens egenart, og hva den har å si for etikk. Jeg minnet om at den praktiske utøvelsen av psykologiske skoleretninger som psykodynamisk og humanistisk psykologi, har blitt til i direkte møter med klienter som har "munn og mæle". Da har man vært nødt for å utvikle en etisk og estetisk praksis fra dag én, eller for å si det på en annen måte: For disse skoleretningene har kulturelle normer fungert som beskyttelse mot uhumskheter. Kognitiv atferdsterapi bygger delvis på eksperimentell læringspsykologi, men særlig den kognitive delen er temmelig common sense, og har langt på vei blitt til i direkte møter med "oppegående" klienter. Også her er det altså tale om en betydelig kulturell beskyttelse. Med atferdsanalyse er det verre: Den ble til i laboratoriet, med rotter og duer som drev med intetsigende "handlinger" som å berøre et bestemt punkt i et bur. Først etter mange år ble den prøvd på mennesker, særlig for å se om et prinsipp som forsterkning kunne øke forekomsten av handlinger som var omtrent like intetsigende som de som rottene og duene drev med. Det er helt klart at en slik psykologi har en lengre vei å gå før den kan anvendes på etiske og ikke minst *estetiske* måter. Utover 1960-tallet begynte moderne atferdsanalyse å ta form, og først i våre dager kan vi si at vi stort sett er "i mål", selv om målet er bevegelig, og vi stadig må vurdere hvor vi står. Jada, vi er spesielle, og hvis noen trenger egne etiske retningslinjer, så er det kanskje oss. Men alle som driver med behandling og opplæring, forsøker å påvirke på sine mer eller mindre karakteristiske måter. Dette generelle fellestrekket tilsier at atferdsanalyse neppe trenger etisk

særbehandling, for ikke å si behandle seg selv som særere enn den er. Så unike er vi ikke, og hvis alle retninger skal lage sine egne retningslinjer, blir det et virvar av retningslinjer som kan være til dels motstridende for personer som skal arbeide sammen! Et morsomt poeng er for øvrig at NAFO utarbeidet etiske retningslinjer på 1980-tallet. Hvem har, med hånden på hjertet, brukt disse særlig aktivt, og hvem har overhodet kjent til dem?

Jeg virker kanskje fornøyd med min innsats, på grensen til selvskrut, og skulle kanskje ha nevnt litt av de andre argumentene. Men det kommer referat fra debatten i neste nummer av NTA, selv om NTAs reduserte utgivelsesfrekvens betyr at det er ganske lenge til. Jeg fikk uansett veldig mange gode tilbakemeldinger på mine synspunkter, og tviler på at sannsynligheten for at vi får egne retningslinjer har økt. Ellers var paneldebatten meget vellykket: Den var godt arrangert og ledet, og både panelet og publikum var temmelig aktive. Det var det man før i tiden kalte en "livgivende" debatt.

Når det gjelder hovedseminaret, var det for meg personlig det beste på flere år, særlig når det gjaldt atmosfære. Jeg var også med på noen morsomme framlegg. Ett av dem var sammen med to stavangerjenter, Elin Kvilhaug og Karina Helgeland. Framlegget handlet om en person med alvorlig utfordrende atferd som ikke er så lett å behandle, etter vår mening en fin motvekt mot skrytehistoriene som kanskje har lett for å dominere litt for mye. Alt i alt tror jeg at seminaret var svært vellykket, og viser jeg til reportasje i eMAA.

Tre presentører som i alle fall for anledningen var lite opptatt av å skryte: Børge Holden, Elin Kvilhaug og Karina Helgeland. De to siste er to av undertegnede kjære og entusiastiske kolleger i Stavanger kommune.

Når det gjelder årsmøtet, er det heldigvis slutt på tiden da dette var en flåsete seanse på ett kvarter for den innerste krets. Nå drar møtene nesten litt ut! Den mest interessante saken i år var etter min mening forslaget om å begrense virketiden for styremedlemmer i NAFO, selv om forslaget ble utsatt. Dette er det grunn til å ta tak i, særlig når vi har hatt valgkomitéer som har vært servile overfor styret: De som har ønsket gjenvalg, har blitt foreslått av den valgkomitéen, samme hvilken innsats, eller mangel på innsats, de har vist. Men en valgkomité's oppgave er å finne best mulig kandidater til alle valgbare posisjoner, og den jobben har neppe blitt gjort. Det bør være slutt på at et styreverv kan betraktes som en livsvarig "adelstittel", og at folk sitter i styret til de må bæres ut. Det virker som flere og flere

ser dette, og at noe begynner å skje. Det er viktig med kontinuitet, og lenge var det neppe noen lang kø av folk som ønsket seg et styreverv, men tidene har nok endret seg i så måte.

Bare slapp av, Terje Gundhus! Etter snart 20 harde år som nestleder, er det godt å ta det litt med ro. Her er Gundhus på ABAI-kongressen i San Antonio, Texas, i 2010.

Mens jeg er inne på NAFO, er lokallagene nok en gang verd en liten kommentar. Det er bare snakk om noen ”lommer” med en viss aktivitet, med vårt kjære Glåmdal og Nes som et lysende unntak. Når aktive lokallag er sjeldne, og er avhengige av ildsjelers innsats, synes jeg de kan påskjønnnes med å få styre seg slik de vil, med NAFO som en støttespiller.

Det meste av styret i Glåmdal og Nes. Fra venstre Ragnhild Trømborg, Emma Berit Bråten, Ulf Larsen, Arna Brunvoll, Anita Bogsrud og Stein Modig Andersen. Bilder viser også overlappen mellom lokallaget og eMAA: Larsen og Andersen har en fot begge steder, noe t-skjortene bærer bud om.

Endelig synes jeg at det kan bli mer fart i NTA. Det har blitt færre utgivelser, selv om de har blitt tjukkere. Tendensen går i retning spesialnumre, og jeg er redd NTA har begynt å spille en mindre rolle for det jevne medlem.

Når vi snakker om valg, var det nylig valg i lokallaget, der Ulf Larsen ble valgt som ny leder, eller ”Leader of the gang”, for å bruke tittelen fra en låt som lå fire uker på toppen av Top 20 i England i 1973. Refrenget på låten er for øvrig slik:

Come on, come on, come on, come on, come on, come on, come on (gjentas)
Do you wanna be in my gang, my gang, my gang, do you wanna be in my gang, oh yeah! (gjentas)
I’m the leader, I’m the leader, I’m the leader of the gang I am
I’m the leader, I’m the leader, Well there’s no one like the man I am

Ser vi nærmere etter, er det vanskelig å benekte en viss likhet i kroppspositur og generell stil mellom Ulf Larsen og Gary Glitter. At Glitter har drevet med en del mindre bra ting siden, utelukker jo ikke at 1970-tallsutgaven av den gamle rockehelten kan være et artistisk forbilde for vår gjenvolgte leder.

Ulf er en støver til å synge. Jeg utfordrer ham derfor til å ta ”Leader of the gang” inn i sitt repertoar. Gi ham skikkelig backing. Da mener jeg ikke moralsk – det er overflødig – men musikalsk. Og få på ham en kjeledress, og heng på rikelig med julepynt, særlig glitter, så er mye gjort. Da kan det bli skikkelig glitterrock i Glåmdal og Nes! Låten kan læres ved å gå inn på <http://youtu.be/UWa7V17n2no>. Noe for Morodalsfestivalen?

Vi snakkes, blant annet på Morodalsfestivalen den 16. juni, og kanskje på en liten sommerfest etterpå, eller en annen gang på forsommeren?

18. mai 2012

Børge Holden